

Ղերես անցյալ տարի, եր «Արմենիա»-ը ժամանեց Բուենոս Այրես, մենք ծանոթացամբ մի կնոջ հետ, որի մասին, կարծում եմ, այսօր շատեր զայլապ գիտեն Հայաստանի Հանրապետությունում եւ Արցախում: Ոսկիտա Իրովյան: Գրող, ժուռնալիստ: Բայց անենակարենոր թերեւ այն է, որ նա ուսուցչուի է: Հայոց լեզու եւ գրականությունը է դասավանդում Սարի Սանլուպյանի անվան դրդոցում: Նրա ու իր ամուսին Կարաղետ Կասայանի մասին ես գրել եմ ուղղությամբ մենքում: Այս բարեվ եմ առաջարկություն

‘Ինչեսթիր 17-ին արգեսիսահայ համայնի Աւրելյացողիշներ Հայաստանի դեսպան Վաղիմիր Կարմիր-

«Մամենիս»-ի խաչքարափոր

ից վերաբաձ Ռուսայի կերպարին: Այս ժամանակ, 2009 թվականին նա դրցոց ինձ լատմեց բռնզե խաչի լատմությունը, որն ընտանելան մասում էր դարձել: Ես միայն գրի առաջ այդ լատմությունը եւ որոշեցի դրան անդրադառնալ, երբ նորից կի-նեմ Բութենու Այրեսու, որտեղ երկար ամիսներ մեզ սպասելու էր մեր «Արմե-նիա»-ն: Այն ժամանակ, Ռուսայի լատմածից հետո ես անընդհան ինձ քրնեցնում էի այդ խաչի մասին մտածելու: Վասոր էի նման մի բան փնտում: Նոյնին սկսեցի հավաելի հայկական նետաշե խաչեր: Օր ու գիշեր ատրված էի այն զաղաքարութ, որ հայկական «ծաղկած» խաչ են տեղադրելու հորի հրվանդանում: Զ՞ո՞ր բազմաթիվ օրինակներ կան, երբ հայ փախստականներ փրկել են ոչ միայն գրեր, այլև խաչեր: Եվ համայնք եւ իմանում եմ Իռուհիքաների ընտանիքի մասունի նախկն:

Օրսիտայի հայր՝ Հովհանքի Իռիսի ֆյանը ծնվել է Ուրֆայում 1915 թվականի ողբերգական իշադարձություններից յոր տարի անց: Միայն հետո ինացա, որ այդ յոր տարիներին շարունակվել է նոր ժողովրդի ցեղասպանությունը: Օսմանության, բաղի ու ցրց ճամփաները Իռիսի իշխանի ընտանիքն հասցեցին Արգենտինա, որտեղ արդեն առա ուրֆացիներ կային: Սանուկ հասակից նա լեի է անցյալի ճշճավանջների մասին, մինչեւ լուսնի վերջը չկարողանալով մոռանալ ծնողների դեմքերը, երբ նամա՞ դասում էին, թե ինչպես են թուրքերն Ուրֆայում մի քանի հայրու հայի թել եկեղեցի եւ, ամուր կողղելով դրաները, այդեւ նրանց: Եվ ահա ամսագրերից մեկում նա տեսավ Ուրֆայի սուրբ Տիրամոր եկեղեցին՝ իր խաչով: Նա անցեց բուլ խաչի դասկերը: Մօսականի լուծում գտավ: Զժանգոնվող դրդղատի վրա խաւատային, ծակնամ եւ զղոման աշխատանիները կատարվեցին այն հաւաքակու, որ հենարավիր լինի առանց խաչը վնասելու, ծանր մուրճով այն միշտել հղողակ:

...Հովհանքի ութին, ժամը տասնին-նին ուժինեն նավակը ջուր հղեցվեց: Այն հսկույն սկսեց գնդակի նանա ցաւկորեն փրփրաբա ալիքների կատարներին: Արագաստանավի սախտակամածից նայելով մեր «ուժինին»՝ մեծամեծ կարեի եր կասկածել, թե կկարողանան «Արմենիա»-ից հջնել դրա մեջ, մանավանդ եւ՝ ամեն փորձամ կրած իմ ծննդներով: Կասկածում էին նաև, թե կկարղանան դրաւ գալ բավկական զարդիվեր ու բարարա ափի: Դրա հաճար դեմք եր հասուկ կատր՝ առաջ ցցված թրով, որդեսի ուղեւորեց չիայսնվենին ջրով: Բայց մենք ու-

զակի լուծում գտավ: Զժանդրուվող դոդոյափ Վրա խաւառային, ծակնան եւ զոդման աշխատանքները կատարվեցին այն հաշվարկով, որ հենարավոր լինի առանց խաչը վճատելու, ծան մնութով այն միշտելի հոդում:
...Քունքարի ուրիհն, ժամը տասնին-Ծին ռեժիմը նավակը ջոր իջեցվեց: Այն խսկոյն սկսեց գնդակի նման ցաւկութել փրփրաբաց այինքնի կատարներին: Արագաստանակի տախականածից նայելով մեր «ռեժիմին»՝ մեծապես կարելի էր կասկածել, թե կվարողանան «Արմենիա»-ից իշմել դրա մեջ, ճանավանդ եւ՝ ամեն փորձանմ կրած իմ ծննդեմով: Կասկածում էին նաև, թե կվարողանան դուրս գալ քավական զարիվեր ու բարերար ափ: Դրա համար դեմք էր հասուկ կատր՝ առաջ ցցված քրով, որդեսզի ուստարեր չհայտնվեին ջորմ: Բայց մենք ու-

ఈ రూపాన్ తే ఘటిస్తామి: ఘటిస్తామి, నీ కెడుగు కీమిదా తే మహియి దట నొసిమానావాల్కిల్ప నీ దట జుంగ్ల క్రాజ్ కుసం నుండింగ్ కూడా నీరు నీచే నుండించిని: తే మహియి నూ శ్రీ: ఫసిప్పెల్ప దొసిప్పులు, విషాధార మాసి లే దొసిప్పుల్ తూహట్ర తూస రుణికారథి కెంపోసాఖిశ్చిక్రి: టెసి లే నొతి క్రాజ్ కుసం నుండి దామ్పుల్లు, నీ దట తుం నూ పూర్వాధార్యాన రై ఓధున్, హింకాలున క్రింగ్యాకున నీ ఘటిస్తామి తే అంతెనాప్పుఖప్పిర్ దట ఫానాల్కిల్ క్రమిష్టెసిల్చె, ఏప్లుల్ ఉపిఖుసి, నూహస లింగిమి, మార్మిలాధి, పూఫిలి, భుసాధారిఖమిట్రీ ఫటింగ్చిక్ టొపిఖిక్మిట్రీ: తే అయి అందించి ఘామి, డెమిధింగ్, దట రువ్రిక్యామ చ్చామి క్యాప్రామియామింగ్: ఉన్న అర్థాన ఘటిస్తామి, నీ క్రాజ్ దామ్పాయిప్పుల్ తే సామింపు ది మార్ప: ఘించుటాక్కామి: దామ్పాయిపు తే నొసావుల్కుమార్పు దట కాపు: ఘటిస్తామి తే అయి, నీ దీర్ఘాయి స్టాపింగ్ అమ్మించి ఘస్మిల్కు ల్యూస్ తే బ్రెక్కం దూసారాయిపు నీరు లేసి లేసి ద్యుమ్యాగులు అరాల్కుట్రెమ్చె (బె), జ్ఞాసిపు శింటి చుంబి: ఉస్మెతు నీ, చ్చామి క్యాప్రామియామి న్యిట్రెన్ట్రో నొహిస్టులు తుం స్ప్రో బుండా:

...Այստեղ էտք է ավանդաբար հնարական ժողովական կատարել: Եթզ արգելինա-չիլական վեճռուկովից հետմեն սփյուզակ եղանի նաև վերադարձնալ, աղայ ոչ միայն դաշնորդն ու աշասվակից տառապում էին, այլև հայաստանի մեր տպիրույքանը, ոչ առանց ժողիք Մաքարելում էին:

Նախադասություններով. «Ինչ էլ կա-
տարվի՝ դեղի լավն է», «Այստեղ Աս-
տ մասն է խաջը»։ Նման դեմքներով
ես ել ին բանաձն ունեմ. «Ասված գի-
շի՝ ինչ է առում»։ Վյոդես ել եղավ։
Ուսուայ նավահանգիս վերադար-
նալուն մես զանգեցի Արգենինա-
յում մեր դեստած Վլատիմիր Կամիր-
ուայանին։ Բացասրեցի ինչն ինչոց է։
Եվ խորդեց ըստ կապել Զիյիի
մեր դաշվակոր հյուլատսու եղուարդ
Ռոդրիգոսի հետ, որդեսի նա ել իր
հերթին կապվի Ջոր հրվանդանն իր
մեջ ներառող շքանի դարեւ, կապի-
տան Սարկ Արեյանոյի հետ։ Եվ այդ
ամենը նրա համար, որդեսի ոչ մի
«փշացած հեռախոսի» հետ գործ չու-
նենան։ Նախարես եւ բացարա-
կան ժիւմն էր գրել մեր խմբանի եղու-
արդ ու իմաստ մասին եւ էլեկտրոնա-
յին փոխու ուսարկել իւ Ռուսային։ Դե-
մունը՝ դաշվակոր հյուլատսուի։ Պատ-
ճառը՝ դաշվակոր հյուլատսու փոխուա-
կալ Շաֆայել Գոնզալեսին, որն ել
իրաման սկզբ կարիքան Արեյան-
ին։ Շքանի մասնեց։

Սեն համեղեցին այդ հիանալի մարդուն, Երժ զավակների հորը, որն, ինչողեւ դարձեց, առ լավ գիտք Օսմանյան կայությունում հայերի ցեղասպանության մասին։ Գիտք եւ այն, որ Հայաստան առաջինն է ըստ մասնակի քանոններումը որդես բետական կրոն։ Նա Երկար դահում էր մեր խաչն իր ձեռներում եւ անսուսացիներն առաջարկեց այն Տեղադրել Ստելլա Մարի (Ծովերի ասոյ) մատուռում։ Անմիջապես էլ հրաման սկսեց Յորն հրամանածին իր ենթականին։

Ասա այսպես չափազանց համարուն լի ամբարյան։ Ասա այսպես չափազանց համարուն այն ճամփան, թե այդ ամենն ինչ-դեմ եղավ։ Այս ողջ ըղթայի օրակաները միմյանց անուր կապեց մեր դեստան Կարմիրշաքայրն։ Այնուև որ, այժմ նատերև ռեժիմն նավակը, որը գործի օգեց հսկական ջրամուռավակը Վահագն Մաքետոյանը, մենք հանգիս էինք, բանիք կղզում մեզ ստասում էին։ Ասացինք նավակ նստեցին եւ Բարասը իր խցիկով, որը սեղմէ եր կրծին, ինչու մաղոննան՝ ճամփանը։ Ինչու հասանի մինչեւ ափ, միայն Աստօնն է հայսմի։ Ժանանակ առ ժանանակ նավական այնան բարձր եր ցաւկում, որ լուս էի ցաւկի չափ ծանոթ մեղեղին, որը բազմից լսել են ավելի բան բառասուն տարի առաջ, եր ջրի վրա թռչում էին «Վուլկան» եւ «Դիցետ» նավակներ։ Իհարկե, մենք ոչ որ դեցին ոչ թէ չոր հոդին, այլ ընդհացին ջրի մեջ, եւ ա-

փիմ բախվող հերթական այլիր մեզ ողողեց աղի, ահավոր սարզ ջրով: Թաց ուժում աճրոց կես ժամ բաժանում էիմ զարթիքի ափն ի վեր: Ողջ քեզն իր վրա կրում էր Արթիկը: Այստեղ ուժգին բանու տակ կանգնած էր փառոսի հովիչ Ումբերտ Լորետին իր հովվաւան հետ: Փորորկայից բանուց ան մորթն այսպիս էր ուտչում, ինչ- տես կնոջ նազերը, եթ չորացնում են ֆենով: Մինչեւ ճառու խայլեցին բա- վական երկու, երեսակ ծավալած: Ա- մենախայլական խաչեր եր: Սուստ- ցին մինչեւ բոլոր մոտենան: Նավուա- մանաշին միայն երկուակ՝ փորձառ Մուտել Բարսեղյանը եւ արդեն ոչ միայն որդեն կոյ, այլև ծովախոն հե- ղինակություն ձեռք բերող Սարգիս Կուգանյանը: Բիշս է, մեր նաև վերա- դառնալուց հետ Մուտելը կարողա- գալ կամանի նոցի եւ դիմու:

Առաջին, ինչը վրա ու ուղարկյալն դարձեց՝ գՏԱՎԵԼՈՎ այլ բարձրության վրա, օվկիանոսն էր: Անմշաղես գլխում մի միտք ծագեց, որը կարելի էր սկսել արժիներյան «Եվրիկա»-ով: Ասպած ին, չէ՞ որ սա ամենասակավ դեմքերից է, ավելի ճիշտ՝ դահերից, եթե մեն-ին հայացիվ, մեն-մի նայականով ժամանակ են միանգամից երկու օվկիանոս՝ Ատլանտյան և Խաղաղ: Բայց սա արդեն այլ բնույթի հոգած է: Ինձ մետք է ուօքի գույք, ամերիկ ցածը և կամ այս ամենասակավաւան ժամանակ:

Տեսալ մատուշին, որն այս գիշեր տեսել
եմ Երազում: Միայն թե Երազում այն
նաման թէ իմ հայրական Հաղործի գոյն-
ոյի փորձիկ Եկեղեցում: Հազարավոր լ-
ցեր են կարպատու Հոռոն հրամանակի
մասին եւ ոնց որ թէ միայն մը ետք հի-
շատաւություն կամ մատուի եւ նրա
ամբախ մասին: Եվ զարմանակ էլ չէ:
Այս, քերն են բարձրանուած այստեղ:
Զքսաւությունը հաւափից դուր են:
Նրանց դեմքում ամեն ինչ ուրիշ է.
«Տիշանիկ»-ի նման զրոսանակեր,
տեխնիկական այլ աղափովում: Եվ
դեռ հաճաղատասխան եղանակ է
դահանջնում: Խկկ ամենազիշավոր՝
ուժեղնութիւն ափ հասցնող հարուկ
լաստիքը: Փռուի ուսամբախ:

...Կամուրջը լողարասվազ գերա-
նաւու և սնակ: Եթեի կողմից ոյազա-
նյան դիմու խրձիք է նմանվում: Պոսոյ գործեցի ըստը: Կանգնեցի
դրսից իհ հեռու եւ հոււշտեսման
գծանկարեցի: Ալսօն ամու սնակ է:
Երկաթ տանին ամենավերեւու ամ-
բողջանում է բավական սուր ան-
կյանք, որդեսպի ձյուն չխավախի:
Դասն վերեւու մեծ խաչ է փորագ-
ված երե ծայրերին անսովոր զարդա-
նախտուով: Դամից աջ գրած է. «Կա-
րդիլլա Ստելլա Մարիս» (Ծովերի աստ-
մատուք): Խաչակընթեցիմ: Սասա-
ներ: Դայլը, բանուց կրացած, նկա-
րում եր ֆորսիցիկով: Բարասը հասց-
նում էր ոչինչ բաց չքողմետե: Լոյսը
օտա իհ եր: Գովազմու իմի: Դայացի
կանց առաջ հուսու դարա Բենեթիկ-
սու 16-րդ դիմանկարի կողոյ ազա-
տեյի վրա: Ումբերտ Լորետին ձերիով
ուսու սկանե ենու առ եռ:

ցոյց սկեց հենց այդ տեղը:
Խաչն ամրացնելու դասվավիր արարողությունը տրվեց «Արմենիա»-ի ճավախտեհին: Արժե, հավանաբար ու շաղրափրու դարձնել, որ մենք մեզ հետ բարձրացրել էինք ոչ միայն ծանր մոլոր, այլև դժուակահաններ, դահետա-

յին լուսամեջեր եւ ...շաղափիչ: ԶԲ
որ չգիտեմ, թէ ինչ կերպ սիմված
կլինեինք տեղաբուժ խաջը: Սակայն
ըկափ էիմ ունեցել բոլոր արդերակ-
աւոր: Եվ հիշում եմ, ինչո՞ւ եր զար-
անցել փառսի հսկիչը, երբ Վահագն
մեկը նյուի հետևից գունագեղ զամ-
բլուսից հանում եր բոլոր անհրաժեշտ
ոռոիներն ու ուսաներ:

Հերթվական համբուղքին խաչը: Խաչը: Խաչակիսեցին: Խոնարհեցին: Ես նոտցա փայտ, մեծ ոսղափառ խաչին, որ տեղարդ էն ռու մեծ ճանադարհորդ Ֆլորդ Կոնյուսվով եւ իր թիմը ավելի իշ, բան մեկ ասիր առաջ (Ֆլորդ Կոնյուսվի արշավանի դատմության ճամփան եւ անդայճան խոսելու եմ): Այստիսով, ճառուու նմեկիս իշկոյն ձախ անկյունում տեսնում ես ոսղափառ խաչը, կենտրոնում՝ կարողիկականը եւ աջից՝ Յորմի դադ Բենդիկտոս 16-րդի դիմանկարի կողին՝ հայկական խաչը: Նոր ասկ տեղ է բողնված գործան համար: Մեմ մատուռամ բողնեցին բոյի եզր՝ հետեւյալ տեսնով: «Մեր ճոյութակի բոյու անմեղ զոհերի դայձառ հիշատակին է Ընթիւմ այս հայկական խաչը: Այն Յորմ հրվանդան հասցրեց «Մընեհա» առագաստանակի անձնակազմը 2011 թվականի հունվարի 8-ին»: Դայ լազերային ճամանակեմեր դարտավորվել են մինչեւ մեր Սանյագոն համեմը չժամգոտվող դրույտաքերի վրա հաւատեմ իսկուսեմ, այսուերեմ զու-

սերեն եւ երայերեն լեզուներով փորացի եւ ուսարձի տեսքով:

Ժամանակը սույ էր: Կղզու գագաթին փշող սառց բամին խանգարում էր աշխատել այսպես ասած, բաց բնության մեջ: Եվ այնուամենային հասցեցին անցնել հանարյա կես կիլոմետր մինչեւ այն բլրակը, որի վրա վեր է խոյանում հոււշարձան՝ կազմված մետաղական ահրուի ժեւեմերից, որոնք շօջանակում են նոյորակի բեւեախին գոտիների խստեն գեղեցկության խորհրդանիշ՝ թռչող ալպարշակ առավելութեա:

Նորից հերթով հօան Ութեւ: Նա-
պակ նոտիլս մինչեւ գոտկատե հայ-
սմբեցիմ սառցազրության: Անձնակազ-
մի հղուերանական վիճակն ուղղակի

ասած՝ աննկարագիր էր: Մենք ուղարկած էինք: Միաժամանակ ոգետությունն ասես զողված էր մի ինչ՝ որ բացաձակ զգնությամբ այն գիտակցությոց, որ այնուամենայնիվ Հորս կղզի բարձրանալով համերձ, դիտեալ չեն անցել բռն Հորս հրվանդանը: Իսկ այստեղ, մեր այստես կոչված ծովախորշը, որտեղ ուղղություններն արագ փոփոխուն ուժին առնու դաշտառով խարիսխը չի կարողանում դադել նավը, երեսում է, թե ինչ է կատարվում հարյուր մետր հեռևում: Դրիյի մեղրուցում: Զամու դրորեկումները հասնում են 60 հանգույցի: Մեր նոր բարեկամը՝ փառսի հովիչը օստիուկարով հայսմեց, որ բամին ուժգնանում է: Բայց մենք ին գիտեինք, որ չեն կարող մնալ խարսխի վրա, եթե դառնալ նույնություն չի կարելի: Իսկ վասն ավելի վասթա՞ր եղանակ է սպասվում: Եվ «Արմենիա»-ն բարձրացրեց խարիսխը:

(Հարումակելի)
Զորի ԲԱԱԱՅՆ

(Ծարումակելի)

Զորի ԲԱԼԱՅՆ
«Արմենիա» առաջատանիպ,
դեռևս Արևանցան օվկիանոս

